

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Integrace v Severní Evropě

Adam Pojar

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Politologie
Studijní obor Mezinárodní vztahy - teritoriální studia

Bakalářská práce
Integrace v Severní Evropě
Adam Pojar

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, dne 29. 4. 2022

.....

Poděkování

Rád bych touto cestou vyjádřil poděkování PhDr. Davidu Šancovi, PhD. za odborné vedení práce, cenné rady při konzultacích, ochotu a trpělivý přístup.

Obsah:

1. Úvod.....	1
2. Vymezení regionu a jeho jednotící prvky.....	3
2.1. Dánsko.....	4
2.2. Finsko.....	5
2.3. Island.....	6
2.4. Norsko.....	7
2.5. Švédsko.....	7
3. Historické integrační procesy.....	9
3.1. Kalmarská unie.....	10
3.2. Personální unie Dánsko-Norsko a Švédsko-Norsko.....	12
3.3. Skandinávská měnová unie.....	14
4. Současné integrační procesy v regionu Severní Evropy.....	17
4.1. Severská rada.....	18
4.1. Severská rada ministrů.....	23
4.2. Severská investiční banka.....	27
4.3. NORDEFECO.....	29
4.4. Zapojení států Severní Evropy do dalších integračních projektů.....	31
4.4.1. Evropská unie.....	32
4.4.2. Severoatlantická aliance.....	34
4.5. Překážky integračních procesů v Severní Evropě.....	36
5. Závěr.....	38
6. Seznam literatury.....	40
7. Resumé.....	45

1. Úvod

Transnacionální region Severní Evropy poskytuje díky svému jedinečnému vývoji, geografické poloze, struktuře obyvatel a společné historii, možnost výzkumu integračních procesů, které se následně staly v určitém ohledu předlohou pro obdobné projekty i mimo zkoumané území Severní Evropy. Utváření mezinárodních integračních projektů je nedílnou součástí dnešního uspořádání světového systému a zapojení státních i nestátních aktérů do těchto struktur je nezbytné pro tvoření vlastní zahraniční politiky. Nejčastěji se můžeme setkat s integračními projekty, které jsou zaměřené na ekonomické, bezpečnostní nebo politické otázky. V transnacionálním regionu Severní Evropy nalezneme integrační projekty, které se věnují i těmto otázkám. V případě regionu Severní Evropy to byla izolovanost od kontinentální Evropy, která napomohla k urychlení a vytvoření bezprecedentních integračních projektů ve zkoumaném regionu. Při zkoumání regionu nalezneme společné historické projekty spolupráce a také projekty, které plní svůj význam dodnes. Mezi státy regionu nicméně nalezneme i odlišnosti v pojetí integračních procesů a zapojení do mezinárodních organizací. Obecně můžeme konstatovat ekonomickou a společenskou vyspělost regionu, která vede k navazování spolupráce s dalšími aktéry. Integrační procesy jsou do jisté míry odlišné na základě počtu aktérů, geografických podmínek nebo zaměřením agendy a integrační projekty tvořené v rámci transnacionálních regionů jsou proto odlišné od širších integračních struktur. Zabývají se především specifickými otázkami, které jsou přímo spjaté s daným regionem a v užším počtu aktérů je snazší nalézt obecnou shodu v těchto otázkách.

Cílem této bakalářské práce je představit, zhodnotit a analyzovat jednotlivé integrační projekty, jak historické, tak současné, z hlediska jejich významu a přínosu pro institucionalizovanou spolupráci mezi státy transnacionálního regionu Severní Evropy. Jaké historické integrační procesy přispěly k současné míře integrace transnacionálního regionu Severní Evropy? Jak fungují současné integrační projekty v daném regionu? Jak se projevují státy transnacionálního regionu Severní Evropy v mezinárodních integračních procesech?

Bakalářská práce je rozdělena na tři části, které se zabírají výzkumnými otázkami. V první kapitole mé bakalářské práce charakterizují transnacionální region Severní Evropy, konkrétní státy, které do tohoto regionu řadím. Zaměřuji se na jevy, které mají státy Severní Evropy společné a na to, jak napomohly k navázání užších vztahů spolupráce. Ve druhé části práce představuji a analyzuji historické (již neexistující) integrační projekty, které měly velký vliv na vývoj regionu a jejich pohledu na spolupráci. Třetí část práce je zaměřena na současné integrační projekty, které se aktivně podílí na spolupráci severských států v regionu. V rámci této části práce také analyzuji propojení transnacionálního regionu Severní Evropy s dalšími integračními procesy a představuji současné překážky, které zpomalují rozvoj spolupráce.

Ke zpracování této bakalářské práce používám odborné zahraniční i české publikace, zabývající se transnacionálním regionem Severní Evropy, integračními procesy a vývojem regionu. Mé závěry dále vycházejí z oficiálních internetových zdrojů integračních procesů, především z oficiální internetové stránky Nordic Cooperation (<https://www.norden.org/en>), pod kterou spadají hlavní integrační projekty transnacionálního regionu Severní Evropy, Severská rada a Severská rada ministrů.

2. Vymezení regionu a jeho jednotlicích prvků

Severní Evropa je poměrně snadno vymežitelný transnacionální region, který je součástí panregionu Evropy, ale nachází se na štěpící linii s ruským/euroasijským panregionem (Naxera 2011: 337). Při definici tohoto transnacionálního regionu si můžeme povšimnout rozdílnosti ve vymezení zahrnutých států do tohoto regionu. Zatímco v rámci čistě geografického spektra se pojem Skandinávie neboli Skandinávský poloostrov označuje pouze jako území, na kterém se nachází Švédsko a Norsko, z politického hlediska je tímto pojmem možné označit také Dánsko a Finsko (Hnízdo 1995: 82). Z historických důvodů a úzké vazby na tyto státy je nutné do transnacionálního regionu severní Evropy zařadit také Grónsko, Faerské ostrovy a Island (Krčálová 2010: 103). V rámci této práce se tedy věnuji transnacionálnímu regionu severní Evropy, do kterého řadím Norsko, Švédsko, Dánsko (včetně autonomních území, které spadají pod jeho správu), Finsko a Island. Výběr těchto států jsem učinil na základě jejich vzájemné historie a úzkých vazeb, které byly v minulosti a současnosti velmi důležitým důvodem ke vzájemné spolupráci. Pro státy transnacionálního regionu severní Evropy je možné nalézt hned několik jednotlicích prvků, ať už se jedná o geografickou polohu, společnou historii nebo náboženství (Viturka; Řehák; Vančura 2004: 18). Státy severní Evropy řadíme mezi hospodářsky vyspělé a s vysokou úrovní života. Nalezneme ovšem i mírné odlišnosti, které nám dokazují, že se nejedná o homogenní prostředí. Hned prvním výrazným rozdílem je z mého pohledu zapojení do integračních projektů, kdy ne všechny státy jsou členy NATO (Severoatlantická aliance) nebo EU (Evropská unie).

Velmi důležitým bodem vývoje regionu je provázaná historie. Známou ikonou pro oblast severní Evropy se stali vikingové a jejich pojetí života. Již při této zmínce si většina z nás představí určitý styl života a pomyslnou odlehlost od kontinentální Evropy. V rozmezí roků 800 až 1050 můžeme hovořit o tzv. zlatém věku vikingů. V této době zaznamenáváme tři hlavní říše, dánskou, norskou a švédskou. Jednotlicím prvkem byla námořní technologie vikingů, ale motivy expanze byly odlišné, buď dobovačné nebo obchodní (Krčálová 2010: 108).

Nicméně vikingská expanze probíhala již předtím. V této úrovni je nutné rozlišit dva hlavní proudy expanze. Zatímco dánská a norská pozornost byla upoutaná směrem na západ, tedy do Atlantského oceánu, švédská expanze vedla směrem na východ. Výsledkem těchto výbojů bylo osídlení oblastí, které dnes lze jen těžko spojovat se státy severní Evropy. Vikingové se totiž dostali až do Středozemního moře, kde v 11. století založili Sicilské království (Viturka; Řehák; Vančura 2004: 18). Švédská expanze po splavných řekách ve východní sféře vlivu vedla k základům Kyjevské a Novgorodské dynastie, a k navázání obchodních kontaktů s Muslimy, Židy a Armény. (Krčálová 2010: 108).

Dalším hlavním jednotícím prvkem je jazyková podobnost a příbuznost. Pokud v tomto směru vynecháme finštinu, která se řadí mezi ugrofinské jazyky, tak zbylé jazyky - dánština, švédština, norština a islandština jsou si velmi podobné a patří ke germánským jazykům. Podobnost můžeme přirovnat k podobnosti češtiny a slovenštiny, kdy jsme jen s malými problémy schopni porozumět druhé řeči. Náboženství a reformace zapříčinily vznik národních protestantských (luteránských) náboženství ve všech státech transnacionálního regionu severní Evropy. Ovšem z mého pohledu by tyto jednotící prvky nebyly natolik zřetelné bez provázané historie, integračních projektů a příhodných geopolitických podmínek. Těmto bodům se věnuji v následující kapitole. Nejdříve je nutné si stručně nastínit konkrétní státy regionu, které jsem pro svůj výzkum zvolil.

2.1. Dánsko

Dánsko je jedním z hlavních historických center regionu. Tento stát je tvořen množstvím ostrovů a poloostrovů částí na Jutském poloostrově. Svým postavením a přiléhajícími průlivy má Dánsko strategické postavení v přístupu k Baltskému moři. Především společná historie, protestantské náboženství a jazyk přibližuje Dánsko ke státům severní Evropy. Pod dánskou správou spadá také Grónsko a Faerské ostrovy, byť je nutné podotknout, že tato území disponují rozsáhlou autonomií, která se promítá do zapojení v rámci integračních projektů. Nejedná se o hornatý stát, nejvyšší bod Dánska dosahuje pouze 173 m. n. m. (Viturka; Řehák;

Vančura 2004: 62). Státním zřízením je konstituční monarchie a v jeho čele stojí královna Margaretha II. V případě Dánska se podobně jako například u Velké Británie, jedná o velmi formální postavení a historický odkaz (denmark.dk, nedatováno a). Většina důležitých rozhodnutí musí vzejít z pléna dánského parlamentu zvaným Folketinget. Dánský parlament, který má 179 členů a další 2 za každou autonomní oblast, sídlí v Kodani, která je též hlavním městem státu. Mezi další významná centra patří Aalborg a Aarhus. Dánským občanstvím disponuje necelých šest milionů lidí a vzhledem ke vstřícnému přístupu k migraci je každý desátý občan narozen mimo území Dánska (denmark.dk, nedatováno a). Tento severský stát se zasahuje o příkladné chování v mnoha diskutovaných tématech dnešní společnosti jako například sexuální orientace, imigrace a sociální politiky. Díky vhodným podmínkám je přibližně 40% energie získáváno z obnovitelných zdrojů, především větrných elektráren. Sport neodmyslitelně patří k životu všech dánských občanů, především házená, fotbal a hokej. V tématu stejnopohlavního manželství je dánská politika a společnost velmi tolerantní a dánské právo je k tomuto případu přizpůsobeno (Forbes, 2018). Hlavním zdrojem příjmů jsou farmaceutické a námořní sektory průmyslu doplněné sektory rozvíjející obnovitelné zdroje. Dánsko má příjmy také z prodeje zemního plynu a ropy (denmark.dk, nedatováno b). V rámci námořní přepravy nám může být známý zprostředkovatel Maersk, který patří mezi nejvýznamnější dodavatele na světě.

2.2. Finsko

Finsko je nejvýhodněji položený stát regionu, který se nachází na rozhraní sféry vlivu evropských mocností a Ruska. Finskou krajinu vymodeloval pevninský ledovec, a z toho důvodu je známo jako země jezer. Jezera tvoří asi 10 % z 338 tisíc km² rozlohy státu. Finština je v porovnání s ostatními severskými jazyky velmi atypickým jazykem, který je řazen pod skupinu ugrofinských jazyků. Druhým velmi rozšířeným jazykem ve Finsku je švédština, v některých oblastech natolik, že o ně byly vedeny spory se Švédskem. Jedná se především o území Alandských ostrovů, které si díky své ojedinělosti dokázali vyjednat status

autonomní oblasti na finské správě. Podobně jako ve zbylých severských státech je ve Finsku dominantní protestantské náboženství, konkrétně luteránství. Velká část z přibližně 5,5 milionů obyvatel žije na jihu státu u Baltského moře (Viturka, Řehák; Vančura 2004: 59, 60). Finsko je parlamentní republikou v čele s prezidentem. Tento stát vznikl 6. prosince 1917 (finland.fi, 2021). Finská ekonomika je velmi úzce spjata s přírodními podmínkami státu. Průmysl zaměřený na dřevozpracující odvětví patří spolu s technologickým a metalurgickým průmyslem k největšímu zdroji příjmů státu (Nordic Co-operation, 2020 a). Historie Finska je velmi úzce spjata se Švédskem, které dominovalo na území tohoto státu, následně byl švédský vliv vystřídán vlivem ruským. Pro obor mezinárodních vztahů a světové politiky je Finsko spojováno s pojmem finlandizace, který zobecňuje postavení Finska v době Studené války. Finsko se ocitlo v neutrální sféře mezi vlivem Sovětského svazu a zbytku Evropy, popřípadě Západu. Tento proces přirozeně skončil s rozpadem SSSR a pro Finsko tak nastala nová možnost pro zapojení do integračních struktur.

2.3. Island

Island je poměrně málo rozlehlý ostrovní stát. Jeho rozloha je srovnatelná s rozlohou České republiky. Jedná se o ostrov sopečného původu. Vulkanické jevy, sopečná aktivita, výrony plynů nebo gejzíry jsou zde stále k vidění. Hlavním městem je Reykjavík a celý ostrov obývá necelých 300 tisíc obyvatel. Do Evropy je tento stát řazen spíše na základě kulturně-historických principů než na základě geografického postavení. Kratší vzdálenost představuje trasa Island - Grónsko, než Island - Faerské ostrovy (Viturka; Řehák; Vančura 2004: 63). Island je přirozeně orientován na rybolov a živobytí s ním spjaté. Tato odvětví patří k hlavnímu zdroji příjmů pro Island. V současnosti je velmi důležitý turismus a vývoj moderních technologií (Nordic Co-operation, 2020 b). Historicky se na tomto ostrově střídal především vliv Norska a Dánska, právě nezávislostí na Dánsku tento stát vznikl.

2.4. Norsko

Norsko je pobřežní stát na Skandinávském poloostrově. Hlavním sousedem je Švédsko, se kterým sdílí svou nejdelší hranici. Dále sousedí s Finskem a Ruskem na úplném severu svého území. Tento stát zaujímá postavení po celém západním pobřeží poloostrova. Fjordy a hornatý povrch je pro Norsko typickým identifikačním znakem. K Norsku jsou přidruženy také ostrovy Svalbard (Špicberky a Medvědí ostrov), ostrov Jan Mayen a několik dalších neobydlených ostrovů. Přírodní podmínky, především ledovcově tvořený reliéf a podnebí, zapříčinily silněji osídlený jih země oproti pustému severu. Norsko se řadí mezi velmi důležité státy s nerostným bohatstvím, především naleziště ropy a zemního plynu. Norsko patří společně s Velkou Británií a Nizozemskem k zemím s největšími zásobami těchto důležitých komodit v Evropě, pomineme-li Rusko. Tradičně je zaměřeno na rybolov a námořní dopravu, v posledním století se rozvíjí těžební průmysl titanových rud a hliníku. Nutno podotknout, že i přes velké státní bohatství je prosperita státu vyvážena vysokou hladinou vnitřních cen a obecně se jedná o stát, ve kterém je zapotřebí kvůli vysoké úrovni sektoru služeb počítat s vyššími náklady (Viturka; Řehák; Vančura 2004: 58). Jedná se o konstituční monarchii, v jejímž čele stojí král Harald V. Norský král nemá žádnou reálnou politickou moc, tu vykonává parlament. Norské občanství má 5,3 milionu lidí a hlavní oblastí osídlení je hlavní město Oslo, kde žije 1/5 obyvatel (Nordic Co-operation, 2020 c). Norsko patřilo mezi hlavní expanzní mocnosti v době vikingů. Historie Norska je spojena s historií Švédska a Dánska, které území Norska podstatnou část dějin ovládali, ať už přímo nebo nepřímo. Na Švédsku získalo Norsko nezávislost až na počátku 20. století.

2.5. Švédsko

Jako poslední stát transnacionálního regionu severní Evropy řadím Švédsko. Švédsko je spolu s Dánskem hlavním aktérem, který rozvíjel a definoval region. Především v době třicetileté války (1618-1648) se Švédsko projevilo jako

regionální mocnost. V současné době je pro Švédsko typický sociální model, který je spojen s vysokým zdaněním a velkými výdaji na zdravotnictví, kulturu a školství. (Víturka; Řehák; Vančura 2004: 57). Švédsko disponuje rozlohou 525 tis. km² a má přes 10 milionů obyvatel. Hlavním městem je Stockholm, kde se nachází i jednokomorový parlament Riksdag s 349 členy. Švédsko je konstituční monarchií v čele s králem Karlem XVI. Gustavem. Mezi další významná centra země řadíme Göteborg a Malmö (sweden.se, 2021 a). Švédsko bylo historicky rozděleno na tři části, konkrétně Svealand, Götaland a Norrland. Švédská ekonomika je zaměřena na exportní odvětví typu elektronického, strojího nebo automobilového průmyslu (Nordic Co-operation, 2020 d). Tento stát patřil historicky mezi expanzní národy, např. vikingské expanze po splavných řekách ve východní Evropě a zakládání dnešních center států východní Evropy nebo tažení Evropou během třicetileté války. Nicméně současné Švédsko patří mezi neutrální země, které se snaží vyhýbat konfliktům a aktivně se nezapojilo do žádné ze světových válek. Tento trend se snaží udržet, nicméně již nastaly situace, ve kterých se Švédsko muselo aktivně vojensky zapojit do mírotvorných misí Organizace spojených národů. S politickou scénou je spjat proud sociální demokracie, který stál za vytvořením výše zmíněného modelu vysokých daní a nákladů (sweden.se, 2021 b).

3. Historické integrační procesy

Historie integračních procesů v transnacionálním regionu Severní Evropy je velmi rozsáhlá. V průběhu dějin můžeme pozorovat posilování vlivu Dánska na úkor Švédska a opačně. Boj o nezávislost Norska, které se postupně potýkalo s nadvládou Dánska a Švédska. Zisky a ztráty území mezi severskými zeměmi jsou také velmi časté. Obě centra regionu, tedy Dánské a Švédské království, stála u vzniku mnoha projektů spolupráce, ať už se jednalo o personální unie mezi dvěma státy, více států nebo celoregionální měnovou unii. Význam těchto projektů je znatelný a do jisté míry se tato provázanost a historie pozitivně podílí na současných fungujících integračních procesech. V rámci této části práce představím tři, z mého pohledu hlavní integrační projekty. Jako první a z hlediska společné integrace nejdůležitější, představím funkci, význam a dopady Kalmarské unie na politiku severských států. Kalmarskou unii považuji za klíčový integrační projekt pro vývoj celého regionu. Dále se zaměřuji na pozici Norska, které postupem času prošlo personálními uniemi v područí Dánska či Švédska, na kterém následně získalo nezávislost. V tomto bodě se jednota Severní Evropy do jisté míry ztrácí. Následkem prohrané války se Švédskem ovládané Finsko dostává do správy Ruska a na jistý čas opouští integrační projekty regionu. Na druhou stranu nám v regionu vznikl třetí projekt spolupráce, jenž řadím mezi klíčové. Měnová unie zahrnující Dánsko, Švédsko a Norsko. V závěru kapitoly zhodnotím představené projekty a určím jejich význam pro nadcházející, i dnes fungující, integrační projekty.

Dříve než představím první historický integrační projekt, je nutné si ujasnit v jakém rozpoložení se transnacionální region Severní Evropy nachází. Před vznikem Kalmarské unie se v tomto regionu nacházejí tři aktéři. Hlavním z nich je dánské království, které obsahuje i část dnešního Švédska. Druhým významným aktérem bylo Švédsko, které kontrolovalo část území dnešního Finska. Jako poslední je zahrnuto Norské království, kterému v dané chvíli patřilo i území Islandu.

3.1. Kalmarská unie

Kalmarská unie vznikla roku 1397 a trvala více než sto let do roku 1523. Jednalo se o první celoregionální integrační projekt. Hlavním důvodem pro jeho vznik byla vzájemná soudržnost proti spolku německých měst, Hanzy (Knudsen; Rothstein 1994: 204-205). Vznikla tak personální unie Dánska, Norska a Švédska. Personální unie představuje svazek států, které mají stejného vůdce, v tomto případě krále nebo královnu, a přesto mají vlastní pravomoci a jsou řízeny odděleně. V současné době bychom mohli řadit mezi personální unie např. britský Commonwealth, jehož členské státy mají stejného panovníka, ale vlastní zájmy a správu. Nicméně v době v 14. století nebyla pozice královského představitele omezená tak, jak tomu je dnes. Historie Kalmarské unie se začala psát v roce 1389, kdy se Markéta Dánská stává královnou Dánska, Norska a Švédska. Tento fakt nastal díky sňatkové politice mezi Dánskem a Norskem, následně si švédská šlechta zvolila za svou královnu právě Markétu. V červenci roku 1397 dochází ke korunovaci krále Erika Pomořanského ve městě Kalmar v jižním Švédsku, odkud se také převzal název unie. Erik Pomořanský byl norským králem, prasnynovcem Markéty Dánské, který usiloval o získání koruny Dánské a Švédské od roku 1395. V Kalmaru se setkaly delegace všech zemí Severní Evropy a po měsíci diskusí odsouhlasily dohodu, která nahrazovala dosavadní konfедераční pojetí politiky za skutečnou personální unii (Imsen 2007: 472).

Období před vznikem Kalmarské unie bylo poznamenáno boji o zisk vlivu v jednotlivých královstvích a propojenost sňatkové politiky tento boj jen zveličovala. Až s nástupem Erika Pomořanského dochází k politickému, vojenskému, ale i dynastickému spojení všech severských království. Kalmarská unie se potýkala s mnoha vnitřními problémy. Nejvíce nespokojení byli představitelé švédské šlechty, kteří se snažili o odtržení od Kalmarské unie (Sands 2008: 141). Čehož se jim ve výsledku roku 1523 podařilo dosáhnout. Jak tedy Kalmarská unie fungovala? V čem spočívá její význam pro integraci regionu Severní Evropy? Co vedlo k jejímu rozpadu?

Erik Pomořanský, který první léta jako král vládl za pomoci Markéty Dánské, se musel vypořádat s několika problémy nově vzniklé Unie. Jeho dobu vlády můžeme rozdělit na domácí a zahraniční problémy. Jak již bylo zmíněno jednalo se o konflikt se švédskou šlechtou a také církví. V zahraniční politice se musel vypořádat se spolkem Hanzovních měst, která oslabovala vliv severských zemí. V rámci domácí politiky Erik Pomořanský následoval Markétu a prosazoval především dánský vliv. Dosazoval dánské a německé šlechtice do úřadů a správních orgánů na úkor švédských církevních a světských představitelů. To samozřejmě vedlo k prohloubení sporů. Docházelo k zabavování půdy a zvýšení daní (Kan 1983: 69, 70). Erik se také zaměřoval na získání Šlesvicka. Zacházení a přístup ke švédským představitelům se nakonec stal Erikovi osudným. V rámci Kalmarské unie existovaly tři instituce, Riksråd. Tyto instituce sloužily jako parlament a můžeme je překládat jako Radu státu (Maarbjerg 2000: 141). V červnu roku 1439 zasedal dánský Riksråd, který navázal na švédský institut a zbavil Erika Pomořanského vládnoucího postavení. Za jeho nástupce byl vybrán jeho synovec Kryštof III. Bavorský. Převzetí moci nicméně neproběhlo bez komplikací. Norská státní rada odmítla přijmout následovníka trůnu a zůstala věrná Erikovi Pomořanskému až do roku 1440. Nastupující Kryštof III. Bavorský byl donucen ve Švédsku posílit význam místních institucí a obdařit je rozsáhlými pravomocemi. Nicméně v krátké době po svém zvolení Kryštof umírá a o post vládnoucího krále se svrhl boj mezi Karlem Knutssonem a Kristiánem z Oldenburgu (Maarbjerg 2000: 148-149).

Můžeme konstatovat, že s úmrtím Kryštofa III. Bavorského a zvolením Karla Knutssona se unijní moc ztrácela a boj o trůn švédského království setrval až do rozpadu Kalmarské unie v roce 1523. Spor o švédský trůn vyústil v éru válečných konfliktů mezi Kristiánem I. Oldenburským a stoupenci Karla Knutssona. Spor se zdánlivě vyřešil smrtí Karla. Jeho nástupcem v pozici správce země stal Sten Sture. Sten Sture zastával opoziční postoj stejně jako jeho předchůdce. Fakticky ovládal a řídil švédské království, zatímco oficiální hlavou Unie byli dánští králové (Kan 1983: 72 - 73). S nástupem Kristiána II. na dánsko-norský trůn se situace zhoršila. Dánský panovník se pokoušel násilím podmanit

Švédsko, omezit Radám státu podíl na správě zemí a obzvlášť krutě si počínal se stoupenci dynastie Sture. Exekuce desítek přívrženců této dynastie vešla do historie Kalmarské unie jako Stockholmská krvavá lázeň. Tento akt vyústil v celonárodní povstání pod vedením Gustava Vasy a jeho stoupců. Gustav Vas byl díky domácí i zahraniční podpoře úspěšný a 6. června byl korunován švédským králem. Tímto aktem ukončil fungování Kalmarské unie (Kan 1983: 76 - 78). Bohužel se nejednalo o poklidné uznání konce Kalmarské unie. O Švédské území a nadvládu nad ním vypukla sedmiletá severská válka, která ale návrat ke Kalmarské unii nepřinesla a jen potvrdila postavení švédského království mimo tento celek.

Kalmarská unie nám představila svazek tří království, která byt' měla stejného panovníka, tak především v otázkách národní správy, přístupu k církvi a nerovnoměrného postavení v rámci svazku narážela na problémy. Historicky se jedná o velmi důležitý integrační pokus, který byt' nebyl zcela úspěšný, tak dokázal zformovat Rady států, prohloubil vzájemné vztahy států Severní Evropy a přispěl ke spojení Dánska s Norskem v personální unii, které se věnuje nadcházející část.

3.2. Personální unie Dánsko-Norsko a Švédsko-Norsko

Historický vývoj Norska nám představuje vznik státu, který byl po značnou dobu v područí Dánska nebo Švédska. Dnes již suverénní Norsko je nedílnou součástí integračních procesů Severní Evropy. Období personálních unií trvalo až do roku 1905. Jak fungovaly? Co vedlo k jejich konci?

Dohoda o personální unii s Dánskem vzniká v roce 1450, tedy v době širšího integračního procesu - Kalmarské unie. Tato dohoda měla především zaručit moc norské státní radě k volbě krále a rovnosti státních rad Dánska a Norska. Tedy tak to bylo prezentováno, ovšem představa se nikdy nenaplnila. Po rozpadu Kalmarské unie zůstalo Dánsko s Norskem v personální unii, ale stejně jako to bylo v případě Švédska, tak i v Norsku se začínaly objevovat národní ideje. V roce 1536 vede norské hnutí za nezávislost ke tvrdé odpovědi Dánska, které na národním shromáždění v Kodani rozpouští norskou Státní radu. Tímto aktem mohli dánští

představitelé svévolně obsazovat důležité pozice ve správě Dánska. Tento vztah také znamenal zatažení Norska do dánsko-švédské války a ztrátu některých území na úkor Švédska. V roce 1660 se králem stal Frederik III. a s jeho novou ústavou změnil status unie na absolutistickou monarchii (Darge 1999: 5). Tento stav trval celé 18. století, byť se v tomto období na území Norska rozvíjely národní projekty jako univerzity nebo centrální banka. Nicméně hlavní politické rozhodnutí jsou stále přijímána v Kodani. Začíná se hovořit o národním povědomí Norska, které se začíná probouzet a dožadovat ústupků na dánské správě. Tento trend je ukončen Napoleonskými válkami, kdy personální unie Dánsko-Norsko byla součástí aliance s Francií. Došlo k námořní blokádě a odstrižení Dánska od Norska, kde se v danou chvíli projevuje snaha o nezávislost (Darge 1999: 6). Oficiální konec personální unie Dánsko-Norsko nastává podepsáním Kielské dohody z roku 1814.

Dánsko, které stálo na straně poražených v Napoleonských válkách bylo donuceno přenechat Norsko Švédsku. Od této chvíle vzniká personální unie Švédsko-Norsko. Vznik nové unie neobešel bez problémům. Norským občanům se nelíbilo, že na základě rozhodnutí velkých mocností se stávají součástí Švédska a rozhodli se zvolit si vlastního krále. V důsledku rebelie v Norsku začala švédská invaze. 4. listopadu 1814 byl švédský král v norském parlamentu zvolen i norským králem. Norsko si ponechalo částečnou vnitřní suverenitu, což byl pokrok oproti předchozí personální unii s Dánskem (Berg 2014: 265 - 266). Celé 19. století je v Evropě silně spjaté s národním hnutím a identitou. Norsko nebylo výjimkou. Únorová revoluce z roku 1848 rozšířila politické hnutí napříč nižší třídou společnosti. V Norsku vznikly první politické strany, Liberální strana byla založena v roce 1884, následovaná Konzervativní stranou.

Hlavním důvodem k vyjádření nespokojenosti s personální unií Švédsko-Norsko byla otázka zahraniční politiky, která byla výhradně v moci švédského centra. Tento proces se přenesl i na začátek 20. století, kdy hlasy o rovnoprávném postavení obou států z Norska jen zesilovaly. Vše dospělo ke konání referenda o ukončení Švédsko-Norské unie. Referendum se konalo v říjnu roku 1905 a většina norských občanů se vyslovila pro ukončení unie. Výsledek referenda byl

akceptován a došlo k mírovému rozdělení. Norsko si v listopadu 1905 zvolilo dánského prince Karla za svého nového krále (Darge 1999: 8 – 10).

3.3. Skandinávská měnová unie

Měnová unie mezi Švédskem, Dánskem a Norskem byla v mnoha ohledech jedinečná, ale nutno podotknout, že měla i své předchůdce a konkurenty. Prvním obdobným projektem byla Latinská měnová unie v čele s Belgií, Francií, Itálií a Švýcarskem z roku 1865, ke které se postupem času připojilo ještě Řecko. Do porážky Francie ve francouzsko-pruské válce státy Severní Evropy přemýšlely o vstupu do této unie. Druhou možností byl vstup do Německé měnové unie, ovšem zde nastala obava z příliš těsných vazeb s Německem. Z těchto důvodů se objevila myšlenka vlastní měnové unie severských států. Jaké změny tato ekonomická spolupráce přinesla?

Představitelé Dánska, Norska a Švédska se setkávají 18. prosince 1872 ve Stockholmu a podepisují Dohodu o měnové unii. Následující rok v květnu vstupuje dohoda v platnost na území Dánska a Švédska. V Norsku je tato dohoda odmítnuta parlamentem, ale ve výsledku je proces přistoupení odložen pouze o dva roky, kdy se 16. října 1875 Norsko stává součástí běžícího projektu. Do roku 1872 měly měny severských států různé hodnoty, vzájemné kurzy, ale jednu podstatu věci měly společnou, byly vázány na stříbro. V nové podobě měnové unie se změnil tento standard na zlatý a byla stanovena přesná hodnota Skandinávské koruny vůči zlatu. Jedna Skandinávská koruna se rovnala 1/2480 kilu zlata. Označení Skandinávské koruny je oficiální, byť byly raženy separátně v každé zemi v odlišné podobě. Každá ze zemí měla možnost razit i stříbrné a bronzové mince, jejichž hodnota byla také upřesněná v Dohodě o měnové unii. Nejpodstatnějším bodem Dohody byla možnost platit domácí měnou na cizím území v rámci měnové unie ve stejném poměru (Bergman; Jonung 2010: 5). Tento fakt odstranil dosavadní problémy se směnou peněz. Před uzavřením Dohody byla jedna norská koruna rovna dvěma dánským, které měly hodnotu čtyř švédských. Dalšími důvody pro vytvoření měnové unie bylo nacionální smýšlení v průběhu

19. století, které do značné míry ovlivňovalo politická rozhodnutí (Bordo; Jonung 1999: 17). Více než 40 let Skandinávská unie fungovala bez větších komplikací a ekonomikám severských států se dařilo. Nakonec do osudu tohoto integračního procesu vstoupila první světová válka a výsledkem byl rozpad Unie. Na počátku 1. světové války všechny severské země opustily zlatý standard, a především odlišná hodnota peněz a ceny v členských státech Skandinávské měnové unie vedly k rozpadu. Tento proces můžeme rozdělit na tři hlavní příčiny. První příčinou bylo ukončení směnivosti měny za zlato ihned na počátku 1. světové války. Následované embargem na zlato v letech 1916 až 1917 ve všech severských zemích. Jako definitivní se ukázal problém se směnivostí mincí s nižší nominální hodnotou, tedy stříbrných a bronzových v pevném směnném kurzu. Formálně přestává Skandinávská měnová unie fungovat v roce 1921, především z popudu švédské centrální banky (Bergman; Jonung 2010: 8 – 10).

Skandinávská měnová unie ukázala předpoklad pro fungující ekonomickou spolupráci severských zemí. Ať už se jednalo o směnné kurzy měn, spolupráci centrálních bank nebo dohody o pevném ukotvení hodnoty měn vůči zlatu. Ve finále si politická nestabilita, válečný stav a ekonomická náročnost 1. světové války na tomto projektu spolupráce vybraly svou daň. Od té doby je sice nemožné použít dánskou, norskou nebo švédskou korunu k zaplacení mimo území daného státu, nicméně tyto státy zůstaly velmi těsně ekonomicky propojené. Z hlediska významu tento integrační proces řadím mezi ty nejdůležitější, protože stabilní vývoj ekonomiky státu je hlavním předpokladem pro možnost rozvíjení dalších integračních procesů.

Historických integračních procesů na území severských států se podařilo vytvořit hned několik. Zmíním například Pasovou unii a Poštovní unii z 20. století, které svým vznikem prohloubily propojenost regionu. Z představených integračních projektů je zřejmé, jak na sebe hlavní státy regionu působily v průběhu dějin a že je opravdu těžké najít rozdíly v jejich vývoji. Kalmarská unie nám představila možnost politické spolupráce a dala vzniknout Státním radám tří členských států, rozšíření zákonů a norem. Naopak vznik a rozpad personálních unií nám ukázal, že i státy Severní Evropy mají vlastní národní cítění, které může

stát v cestě rozsáhlé integrační struktury. Měnová unie představila rozvoj ekonomické spolupráce, která by nebyť 1. světové války možná existovala dodnes. Můžeme říct, že za každým z těchto integračních procesů zůstala stopa, která ovlivňuje i současné fungování států.

4. Současné integrační procesy v regionu Severní Evropy

V dnešní době můžeme konstatovat, že začlenění států do mezinárodních institucí a projektů spolupráce je nezbytné pro vývoj, funkční tržní ekonomiku, zahraniční politiku nebo konkurenceschopnost států. Ať se již jedná o ekonomické, bezpečnostní, politické nebo jinak specifické projekty, tak zapojení do projektů spolupráce s sebou přináší ve většině případů značné výhody a možnosti rozvoje. Na úrovni regionů vznikají integrační projekty, které se do jisté míry odlišují od širších světových projektů. Regionální integrační projekty se zaměřují na společné oblasti zájmu, které jsou charakteristické pro daný region. Vzhledem k faktu, že se v případě Severní Evropy jedná o rozvinutý region, tak není překvapením, že severské státy jsou aktivními členy v mnoha mezinárodních organizacích.

V Transnacionálním regionu Severní Evropy nalezneme několik specifických regionálních integračních projektů. Z mého pohledu jsou nejdůležitějšími projekty Severská rada a Severská rada ministrů. Tyto projekty zastávají funkci jako ústřední plénum pro diskusi politických představitelů členských severských států v mnoha oblastech. Oba tyto projekty jsou velmi úzce spjaté a jejich rozdílnost se velmi často vytrácí. Jak Severská rada, tak Severská rada ministrů zaštiťuje rozsáhlé množství menších a specificky zaměřených projektů, které se zabírají přesně vymezenou oblastí zájmu, ale ve výsledku musí dojít ke vzájemné shodě s prioritami a cíli obou projektů. Jako další významný integrační projekt transnacionálního regionu Severní Evropy představím Severskou investiční banku (NIB). Tento ekonomický projekt spolupráce zajišťuje ekonomické aspekty severské spolupráce, ať se již jedná o investice nebo správu finanční odpovědnosti. Jako poslední představím integrační projekt Severské obranné spolupráce, veřejnosti známý spíše pod zkratkou NORDEFECO.¹ Jedná se o integrační projekt zaměřený na bezpečnostní spolupráci. Tento typ spolupráce je pro transnacionální region Severní Evropy velmi důležitý.

¹ Nordic Defence Cooperation

Je nutné podotknout, že vzhledem k zapojení některých států transnacionálního regionu Severní Evropy do rozsáhlejších projektů mimo tento region, vede k mírnému upozadění čistě severských integračních projektů. Hlavními příklady je participace v Evropské unii a Severoatlantické alianci, které jsou na úrovni politické či bezpečnostní spolupráce hlavními aktéry evropské spolupráce. V této kapitole se zaměřuji především na integrační projekty, které existují díky severské iniciativě a spojují státy Severní Evropy. Konkrétně tedy představím vývoj Severské rady, Severské rady ministrů, Severské obranné spolupráce a Severské investiční banky. Na konci kapitoly okrajově představím situaci a následky rozdílného zapojení do integračních projektů Evropské unie a Severoatlantické aliance a jaké podněty v současnosti existují proti rozvoji spolupráce. Jakým způsobem integrační projekty transnacionálního regionu Severní Evropy fungují? Jakých oblastí se týkají?

4.1. Severská rada

Severská rada představuje hlavní integrační projekt spjatý s transnacionálním regionem Severní Evropy. Jedná se o politické fórum, které sdružuje Dánsko, Finsko, Island, Norsko a Švédsko. Tento projekt vznikl za účelem rozšíření, zefektivnění a usnadnění vzájemné spolupráce. Přestože se jedná o integrační projekt založený státy Severní Evropy, má díky historické provázanosti tohoto regionu se svým nejbližším okolím k tomuto projektu přístup několik dalších aktérů. Přístup je umožněn na základě pozorovatelského statusu, kterým disponují státy Litva, Lotyšsko a Estonsko, k těmto státním aktérům se přidává nestátní aktér, spolková země Německa Šlesvicko-Holštýnsko.² Pozorovatelský status aktérů mimo transnacionální region Severní Evropy potvrzuje nejen historickou provázanost, ale také současný pozitivní postoj severských států pro rozšiřování spolupráce i mimo svůj region.

² Nejsevernější spolková země Německa, region na hranici s Dánskem

Severská rada představuje meziparlamentní těleso, které bylo založeno na základě podnětu dánského premiéra Hanse Hendtofta v rámci setkání Severské meziparlamentní unie v roce 1951. Tento podnět byl přijat Dánskem, Norskem, Islandem a Švédskem následující rok. Dánský premiér přednesl žádost o vytvoření společného tělesa národních parlamentů severských států, které by zasedalo v pravidelných intervalech a mělo přesně vymezené pravomoci (Nordic Co-operation, 2022 a). V počátcích integračního projektu nebylo postavení Severské rady příliš jasné. Hlavní příčinou byla absence jakékoliv mezinárodní smlouvy, která by danou spolupráci ztvrzovala. Tento stav se podařilo vyřešit až po deseti letech, konkrétně v březnu roku 1962, kdy byla podepsána tzv. Helsinská smlouva (Etzold 2013: 4). Helsinská smlouva byla podepsána členskými státy 23. března a v platnost vstoupila 1. července téhož roku. Smlouva jako taková byla celkově osmkrát přepsána a doplněna o další části. Naposledy došlo k úpravám v roce 1995. V rámci této úpravy došlo ke smluvní úmluvě o navázání spolupráce především v kulturní, ekonomické a sociální sféře, ale také v oblastech dopravy, komunikace, ochrany životního prostředí a dalších (Nordic Co-operation 2018: 1-18).

Všechny členské státy mají právo být zastoupeny na úrovni Severské rady. Jejich zastoupení je zajištěno státní delegací. Dohromady se jedná o 87 delegátů z Dánska, Finska, Island, Norska a Švédska. Nicméně jejich poměrové zastoupení není rovnocenné. Zatímco Dánsko, Finsko, Norsko a Švédsko jsou zastoupeny 20 delegáty, Island disponuje pouze sedmičlennou delegací. Z finské a dánské delegace jsou vyhrazeny dva posty pro každou autonomní oblast. V tomto případě tak má po dvou zástupcích v delegaci Grónsko a Faerské ostrovy z dánské delegace a Alandské ostrovy z finské delegace. Severská rada je složena z pěti komisí, které mají rozdělené pravomoci a sféry vlivu na obory kultury a vzdělání, občanství a jejich práva, životní prostředí a přírodní zdroje, obchod a průmysl (Etzold 2013: 2).

Severská rada nedisponuje žádnou přímou pravomocí a silou k vynucení sjednaných dohod. Pouze vystavuje doporučení pro členské státy, kterými by se měly státy řídit. Mezi prvotní úspěchy tohoto integračního procesu řadím

umožnění přechodu hranic členských států bez pasových kontrol z roku 1958 nebo Konvence o sociální bezpečnosti z roku 1955. Upevnění spolupráce představila především již zmíněna Helsinská smlouva z roku 1962, která definitivně ukotvila rámec severské spolupráce, vytyčila cíle a organizaci integračního procesu (Laine 2020: 617-618).

Každý rok se mění prezidentství tohoto integračního procesu. Jedná se o rotující post mezi členskými státy projektu. Na fungování Severské rady se podílí několik menších těles. Hlavním výkonným celkem je Prezidium Severské rady. Jedná se o hlavní politické vedení Severské rady, které je zodpovědné za plnění vytyčených plánů, dodržení rozpočtu, parlamentní spolupráci v otázkách zahraniční a bezpečnostní politiky integračního projektu. Prezidium zajišťuje koordinaci mezi nižšími instancemi Severské rady. Agendou Prezidia je také zajištění komunikace mezi národními parlamenty a dalšími regionálními a mezinárodními organizacemi. Prezidium je složeno z 11 členů, z nichž je jmenován prezident a vice-prezident Severské rady. Mezi členy Prezidia jsou zastoupeny představitelé všech členských států a politických celků. Jejich mandát je limitován na jeden kalendářní rok. Každý rok na podzim probíhá Řádné zasedání. Na tomto zasedání je zvolen také prezident a vice-prezident, v jejich případě se jedná o zástupce státu, který má následující rok pořádat Řádné zasedání. Jedná se tedy o rotující systém, kdy se členské státy střídají ve vedení Severské rady. V roce 2022 je tato pozice obsazena Finskem. Současným prezidentem Severské rady je Errki Tuomioja a je doplněn Lulu Ranne na místě vice-prezidentky (Nordic Co-operation, 2021).

Jednotlivým specifickým oborům spolupráce se věnují nižší instance Severské rady. Těmi jsou odborné Komise. Hlavní agendu integračního procesu zajišťuje 6 separátních Komisí. Jmenovitě se jedná o Komisi pro vzdělání a kulturu, Komisi pro udržitelný region, Komisi pro rozvoj regionu, Komisi pro blahobyť³ v regionu, Kontrolní komisi a Volební komisi.

³ S regionem Severní Evropy je úzce spjatý pojem welfare state, tedy pojem týkající se silné podpory sociálního oboru ve státě.

Jak již bylo zmíněno, ústředním orgánem Severské rady jsou shromáždění delegátů vedená členskou zemí, která je momentálně pověřena prezidentským Severské rady. Delegáti se mohou sdružovat do politických stran na úrovni tohoto integračního projektu. Pro vytvoření politické strany v rámci Severské rady existuje mnoho pravidel, která jsou vytvořena Prezidiem. Politická strana musí mít nejméně čtyři členy a v rámci strany musí být zastoupeny minimálně dva státy. V současnosti se na úrovni projektu objevuje pět politických stran. Největší z nich je Sociálně-demokratická strana, do které se řadí 27 delegátů a jsou v ní zastoupeny všechny členské státy. Druhou nejpočetnější je Centre Group se 24 zástupci. Třetí nejpočetnější je Konzervativní strana se 14 členy. Poslední dvě politické strany mají stejný počet zástupců, konkrétně 9. Jedná se o Nordic Freedom a Nordic Green Left. Jako poslední jsou vedeni delegáti, kteří se nezapojují do žádné z politických stran na úrovni Severské rady. Celkem 4 delegáti jsou nezávislí (Nordic Co-operation, 2022 b). Každá z těchto politických stran představuje vlastní politické programy a vize, kterými by měla severská integrace směřovat. Funkci těchto politických subjektů si můžeme představit jako sdružení národních politických stran států do širšího politického celku, který hájí podobné principy a vize, o které se pokoušejí politické strany na úrovni národní politiky. Především severský typ sociální demokracie je velmi rozšířený napříč národními politickými spektry, a proto není překvapivé silné zastoupení i Sociálně-demokratické strany na úrovni Severské rady. Jak Sociálně-demokratická strana, tak Centre Group patří mezi podporovatele integrace v regionu Severní Evropy (Centre Group, nedatováno). I zbylé strany se přidávají k podpoře integrace na úrovni Severní Evropy a Severské rady, ale jsou již více skeptické v postoji vůči EU, jako například Nordic Freedom (Nordic Freedom, nedatováno).

Obecně na úrovni Severské rady dochází ke shodě o důležitosti vzájemné spolupráce mezi severskými státy, ale v určitých směrech se objevují neshody o konkrétních krocích. Nejčastěji se jedná o otázky národních zájmů nebo jak se

v posledních letech ukázalo, tak řešení neobvyklé a těžce předvídatelné situace⁴ může vést k rozporům na plénu Severské rady.

Severská rada se věnuje především reprezentaci transnacionálního regionu Severní Evropy ve zbytku světa. Proto není překvapením, že dochází k navazování kontaktů a oborů spolupráce s dalšími aktéry. Asi nejpatrnějším aktérem, se kterým Severská rada navazuje spolupráci je Baltské shromáždění. Spolu s tímto aktérem v posledních letech míra propojenosti stoupá. Tento fakt je zřetelný i v současné situaci s válkou na Ukrajině, kdy 25. dubna 2022 došlo k podepsání dohody mezi Severskou radou a Baltským shromážděním o společném postupu vůči ruské agresi a spolupráci v podpoře Ukrajiny. Ovšem představená dohoda se netýká pouze situace ve Východní Evropě, ale také oblastí bezpečnosti, demokracie, klimatu nebo ekonomiky (Nordic Co-operation, 2022 c). Dále zmíním navázání dialogů a spolupráce s dalšími aktéry. Severská rada se v otázkách demokracie například zasazuje o diskuse s opozičními představiteli Běloruska proti současnému řízení státu a s těmito představiteli tvoří diskusní semináře. Jako další nalezneme užší kontakty s Kanadou a USA, především kvůli angažovanosti obou aktérů v oblasti Arktidy nebo se státy Beneluxu, se kterými Severská rada navazuje pravidelná zasedání. Všechny tyto případy jsou založeny na základě společných hodnot a vizí s popsányi aktéry (Nordic Co-operation, nedatováno).

Severská rada představuje meziparlamentní fórum, které se dle mého názoru velmi zdařile zasazuje o mezinárodní spolupráci a reprezentaci Severní Evropy. Samozřejmě vzhledem k faktu absence přímých pravomocí projektu je složité vytyčených cílů a vizí dosáhnout, ale díky víceméně jednotnému postoji členských států se tento fakt nestaví proti rozšíření spolupráce transnacionálního regionu Severní Evropy a dalších aktérů. Z mého pohledu je existence diskusního fóra národních parlamentů států, které jsou historicky silně spjaté a sdílejí podobné názory, velmi důležitým krokem pro koordinaci rozvoje regionu. Především

⁴ V uplynulých letech především pandemie COVID-19 a upřednostnění národních zájmů na úkor integračních struktur, také došlo k narušení probíhajících projektů spolupráce, a hlavně odlišnému postavení vůči hrozbě.

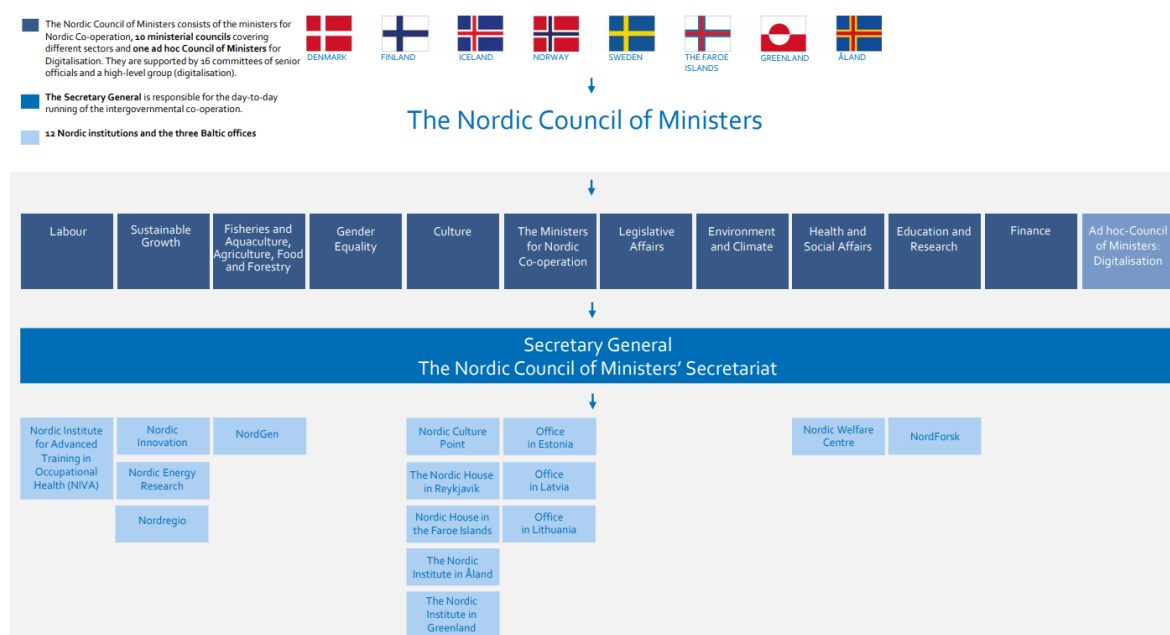
vzájemná koordinace členských států v reakcích na těžce předvídatelné situace jako je např. virová epidemie nebo válečný konflikt je v tomto případě klíčová.

4.1. Severská rada ministrů

Přidruženou instancí k Severské radě je Severská rada ministrů. Tento integrační projekt doplňuje funkci Severské rady a hlavním významem je propojení vládních činitelů, v tomto případě ministrů. Tato přidružená integrační struktura nevznikla spolu se Severskou radou, ale až v roce 1971, tedy o 20 let později (Etzold 2013: 2-3). Počet členských států je totožný s počtem aktérů v Severské radě. Severská rada ministrů je mezivládní organizace, která slouží jako oddělený integrační projekt k rozšíření spolupráce mezi vládními představiteli severských států. Vytvořením tohoto projektu došlo ke změně pozice Severské rady na meziparlamentní organizaci. Právě úzké propojení mezi úrovněmi národních parlamentů a vlád, tím pádem i propojení Severské rady a Severské rady ministrů, je klíčové pro úspěšnou integraci v transnacionálním regionu Severní Evropy. Není neobvyklé, že se představitelé vlády účastní Zasedání Severské rady. Dochází ke spojení vlád a parlamentů, což je v porovnání s národní politickou scénou méně obvyklé.

Od doby vzniku Severské rady ministrů se pozice Severské rady omezila na doporučování postupů pro jednotlivé vlády. Hlavními směry zájmu projektu jsou především otázky společnosti, rozvoje modelu welfare states, životního prostředí, kultury a vzdělání. Toto široce vymezené pole působnosti, a především otázky kultury a vzdělání dokazují, že se nejedná jen o prosazení národních zájmů na mezinárodní úrovni, ale především o prosazení společných zájmů, identit a hodnot transnacionálního regionu Severní Evropy, které členské státy ochotně sdílejí a chtějí nadále rozvíjet. Z důvodu odlišností v pojetí členských států nejsou zahrnuta v agendě Severské rady ministrů témata tradiční zahraniční, bezpečnostní nebo obranné politiky. Hlavními postavami Severské rady ministrů jsou předsedové a předsedkyně vlád členských států, kteří se setkávají minimálně dvakrát ročně.

V současnosti v rámci projektu existuje jedenáct Ministerských rad, které zajišťují koordinaci spolupráce v klíčových oblastech severské spolupráce. V rámci Ministerských rad musí dojít k jednomyslnému rozhodnutí. Stejně jako u Severské rady se i v tomto případě vedení projektu ujímá jeden z členských států na jeden rok. Předsednictví v Severské radě ministrů s sebou přináší program priorit a cílů, které se následně snaží daný stát prosadit. Pro lepší představení struktury Severské rady ministrů:

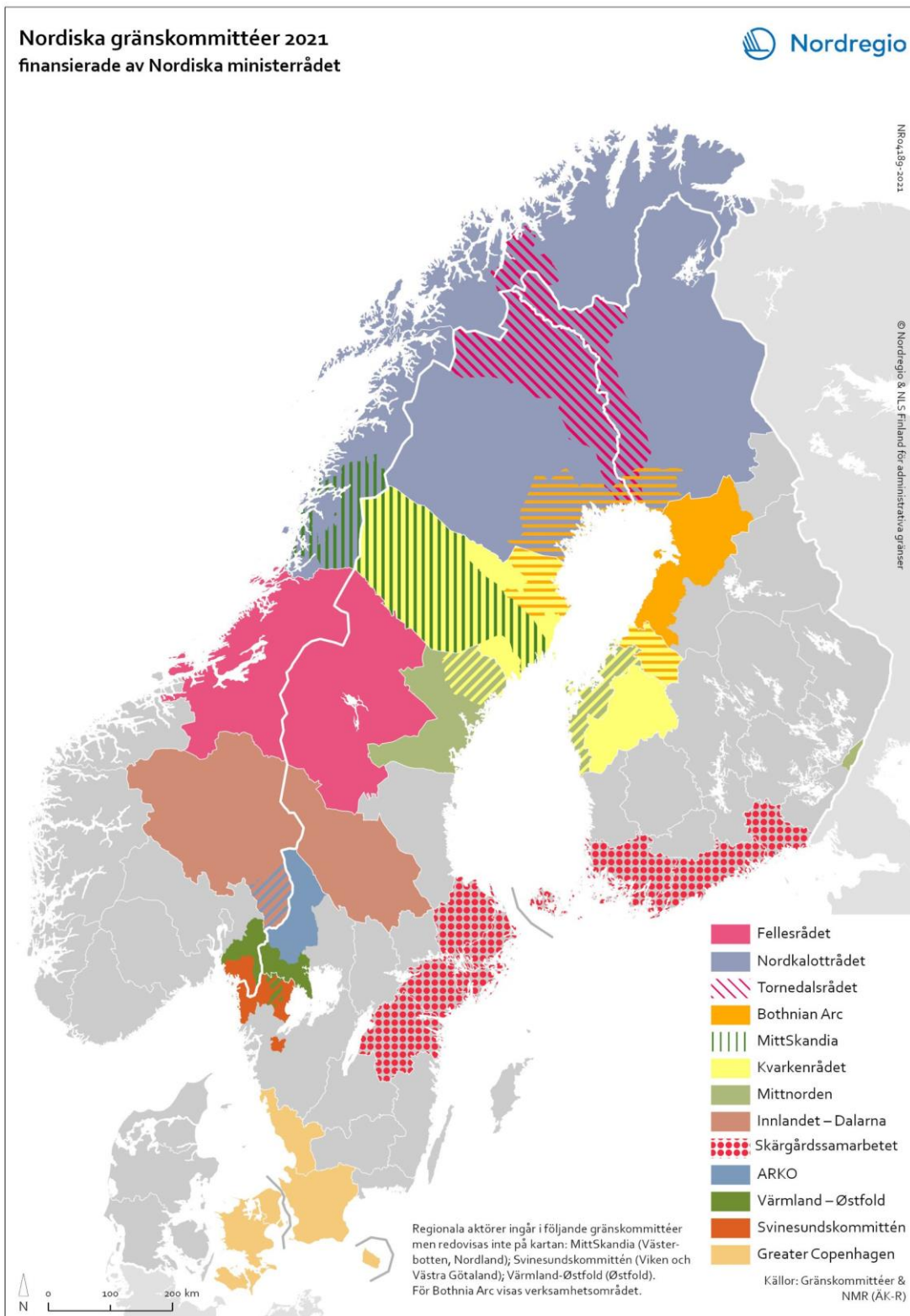

(zdroj: https://www.norden.org/sites/default/files/2020-01/Organisationsdiagram_ENGELSK.pdf, 28. 4. 2022).

Severská rada ministrů prošla v průběhu svého fungování značnou transformací a reformním procesem. Hlavními důvody bylo zajištění si adaptaci novému světovému uspořádání, které se od doby vzniku projektu změnilo. Především ukončení Studené války, rozvoj Evropské unie a Severoatlantické aliance. Posledním důležitým obdobím reformace integračního projektu bylo z hlediska zásahů do projektu rozmezí let 2014 až 2017. Přes předchozí snahy o větší flexibilitu a dynamičnost projektu bylo na Severskou radu ministrů stále nahlíženo jako na příliš byrokratický aparát bez jasně definovaného politického významu. Změna nastala v únoru 2014, kdy byla představena vize „Společně jsme

silnější“. Tato vize se týkala jak vnitřního, tak vnějšího projevu integračního projektu. Na základě těchto vizí dochází k procesu modernizace, přizpůsobení se vnějším vlivům a posilování politického významu této spolupráce (Etzold 2020: 11-20).

Význam obou silně propojených integračních projektů spočívá v rozšíření a sjednocení postupů ve specifických oborech, a přestože nedisponují přímými pravomocemi k prosazení svých doporučení, tak jsou tato doporučení ve valné většině akceptována a dodržována v rámci administrativ členských států. Nejdůležitějším výstupem existence Severské rady je kooperace členských států, která vede k jednotnému vývoji celého transnacionálního regionu Severní Evropy, a to napříč specifickými obory. Meziparlamentní a mezivládní partnerství ve formě Severské rady a Severské rady ministrů představuje velmi účinnou podporu spolupráce a provázanosti severských států. Především projekty jako je pasová unie, která zajišťuje cestování a pobyt občanů severských států na území jiného státu bez jakýchkoliv omezení, nebo odstranění obchodních překážek mezi státy. V příložené infografice můžeme snadno pozorovat význam přeshraničních projektů zřízených Severskou radou ministrů na Skandinávském poloostrově. Barevně odlišným zobrazením je zřetelná především pozemní spolupráce mezi Švédskem, Norskem a v severní části i s Finskem. Přirozeně náročnější je podporovat a praktikovat přeshraniční spolupráci v případě, že mezi státy se nachází obtížný geografický terén. V případě transnacionálního regionu je jím moře. I přesto je značně rozšířena spolupráce mezi Dánskem a Švédskem.

(zdroj: <https://nordregio.org/maps/nordic-cross-border-co-operation-committees-2021/>, 28. 4. 2022).

Díky krokům a významu Severské rady a Severské rady ministrů můžeme nalézt několik úspěšných projektů, které by se bez vzájemné spolupráce a

sjednocování transnacionálního regionu Severní Evropy nemohly uskutečnit. Jedním z nich je například bankovní skupina NORDEA, která vznikla na základě fúzí z dánských, finských, norských a švédských bank. Tato skupina se stala dominantní na domácích trzích severských států. Dalším příkladem jsou sdílené Scandinavian Airlines, které jsou z velké části vlastněny Dánskem a Švédskem. Dalším významným krokem vzájemné spolupráce je otázka životního prostředí. Od roku 1990 byly prosazeny nové daňové standardy, které více dohlížely na znečišťování životního prostředí. V případě nízkého znečištění byly i daně nižší a obráceně. To vedlo jednak k navýšení příjmů z daní, ale především ke snížení znečištění a vytvoření představy o tom, jakým směrem by se mohly rozvinuté ekonomiky ubírat (Ruge 2016: 12).

Nejdůležitějším bodem obou integračních projektů je neustálé přizpůsobování se novému pořádku mezinárodního systému. Oproti době vzniku projektů došlo k výraznému posílení jiných struktur v relativní blízkosti transnacionálního regionu Severní Evropy. Z mého pohledu se Severská rada i Severská rada ministrů s tímto faktem úspěšně vypořádává, ale význam těchto struktur zůstane výrazně omezený na daný region a jeho nejbližší okolí. Existence Severské rady a Severské rady ministrů nám představuje velmi silně institucionalizovanou strukturu spolupráce v transnacionálním regionu Severní Evropy.

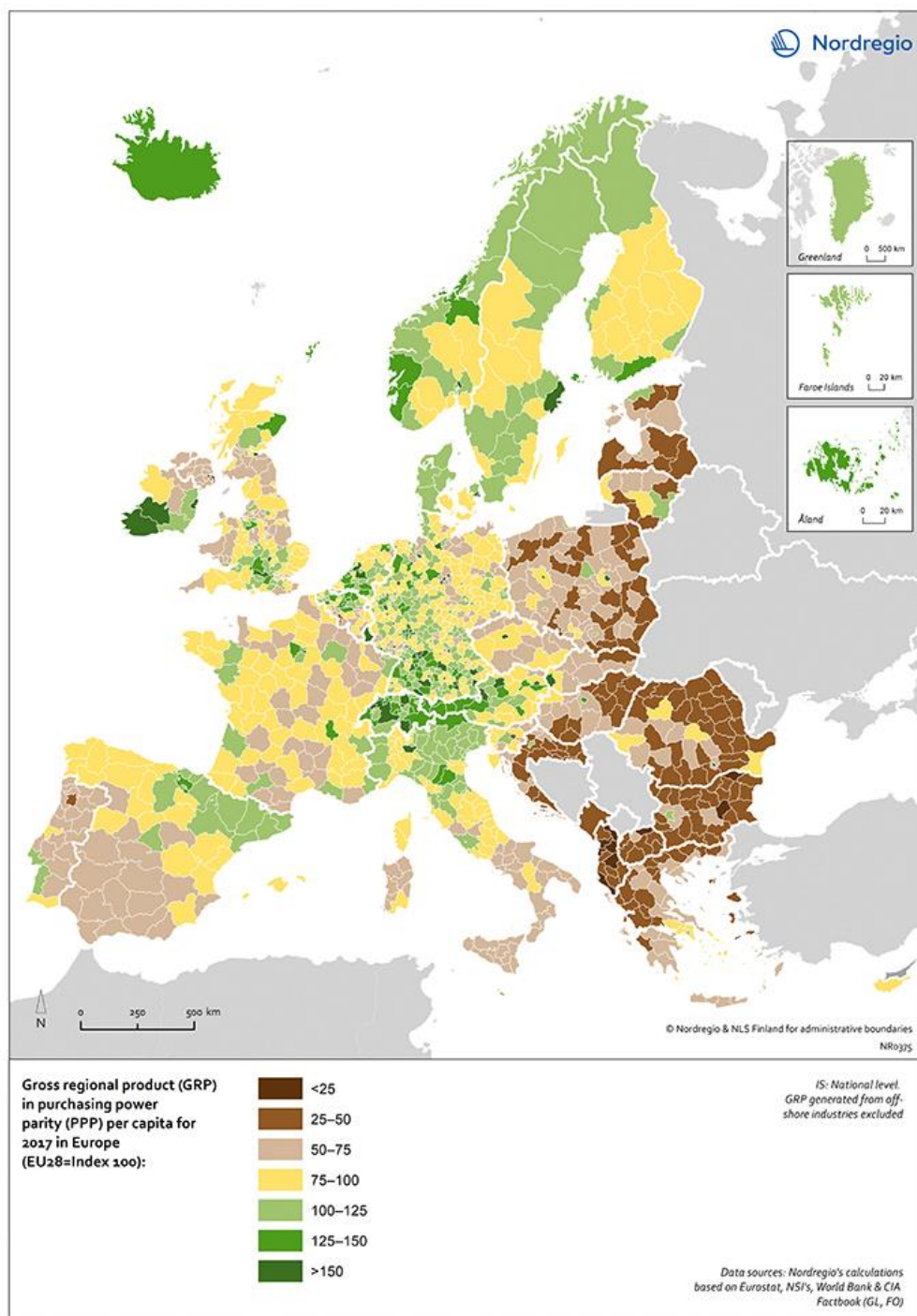
4.2. Severská investiční banka

Severská investiční banka je integrační projekt zaměřující se na vzájemné propojení finančních trhů členských států a zprostředkování financování mezistátních projektů. Původně se jednalo o integrační projekt pěti severských států Dánska, Norska, Finska, Švédska a Islandu, který byl založen v roce 1975. Zatímco v Severské radě mají Pobaltské republiky pouze pozorovatelský mandát, tak v Severské investiční bance jsou od roku 2005 vedeny jako plnohodnotní členové. Centrálně je tento projekt řízen z Helsinek. Hlavním cílem a funkcí Severské investiční banky je financovat projekty, které zvyšují ekonomickou produktivitu členských států a také projekty zahrnující ochranu životního

prostředí. Poskytuje finanční prostředky nejen státnímu, ale také soukromému sektoru podnikání (NIB, nedatováno a). Všechny členské země jsou v rámci Severské investiční banky zastoupeny vlastním guvernérem. Rada guvernerů je tedy složena z osmi členů, v současnosti se jedná o ministry financí členských států, a jedná se o nejvyšší správní orgán celého integračního projektu, který schvaluje výroční zprávu o stavu investiční banky a účetní audit uplynulého roku. Předsednictví v Radě guvernerů se přesouvá mezi členskými státy (NIB, nedatováno b). Severská investiční banka má také svého prezidenta, který je volen na pět let. Na tomto postu je od roku 2021 estonský představitel André Kүүisvek. V jeho mandátu, který spočívá ve schvalování investičních projektů, úzce spolupracuje s výbory. Nejdůležitějším je Výkonný výbor, který vznikl přímo jako poradní orgán prezidentovi (NIB, nedatováno c).

Severská investiční banka je klasifikovaná jako velmi spolehlivá a finančně schopná. Skrze tento integrační projekt se daří ekonomicky propojovat státy Severní Evropy a Pobaltské republiky s obdobnými investičními projekty po celém světě, díky kterým jsou členské státy schopné zaměřit svou pozornost v rámci investic i mimo svůj region. Především se jedná o užší kontakt s Asijskou, Africkou a Evropskou rozvojovou bankou (NIB, nedatováno d).

Ekonomický potenciál je zobrazen v následující mapě, která se zaměřuje zobrazení hrubého regionálního produktu a představuje vyobrazení silných ekonomických zón transnacionálního regionu Severní Evropy. Tento dokument jsem zvolil i z důvodu zobrazení celého evropského kontinentu a názorným srovnáním.

(zdroj: <https://pub.norden.org/nord2020-001/#78737>, 28. 4. 2022).

4.3. NORDEFECO

V oboru mezinárodních vztahů není žádnou novinkou, že Severní Evropa je úzce spojena s výzkumem míru a konfliktů. Hlavním příkladem je tzv. Kodaňská

škola. I z tohoto důvodu nalezneme v transnacionálním regionu integrační projekt, který se přímo zaměřuje na tento obor. Jedná se o organizaci NORDEFECO neboli Severskou obrannou spolupráci. Mezinárodní organizace složená z Dánska, Norska, Švédska, Islandu a Finska. První výrazný pokus o vytvoření bezpečnostní spolupráce můžeme sledovat na konci 40. let 20. století. Kdy sice selhal pokus o vytvoření užší spolupráce mezi Dánskem, Švédskem a Norskem, ale v roce 1949 byla podepsána dohoda mezi Dánskem, Islandem a Norskem, zatímco Švédsko a Finsko zvolilo postoj neutrální v době nadcházející Studené války. V důsledku konce Studené války a ukončení neutrálního postoje se začalo Finsko se Švédskem více angažovat v bezpečnostních otázkách (Saxi 2019: 660). Tato změna postavení vedla k novým dohodám. Nejprve v listopadu 2008 všech pět severských států podepsalo memorandum zakládající NORDSUP, obsahující oblasti vojenské spolupráce. Následující rok dochází k propojení NORDSUP s již existujícími projekty NORDAC, spolupráce ve vývoji zbraní, a NORDCAPS, týkající se podpory míru. Spojením těchto struktur došlo k vzniku NORDEFECO (Bengtsson 2020: 101).

Organizace tohoto integračního procesu je rozdělena na politickou a vojenskou úroveň. V čele politické úrovně projektu zasedají ministři obrany členských států. V jejich agendě a přípravě zasedání, která se konají dvakrát ročně, pomáhá Komise. Na úrovni vojenské zasedají vojenští generálové a vyšší důstojníci (NORDEFECO, nedatováno). V roce 2018 byly představeny oblasti zájmu, kterým chce organizace věnovat svou pozornost do roku 2025. Mezi těmito cíli je například navýšení společných vojenských cvičení, pokračování ve spolupráci s Pobaltskými republikami nebo podpora vývoje nových vojenských zařízení.

V souhrnu se jedná o nadnárodní organizaci, která se aktivně nezapojuje do válečných konfliktů, ale soustředí se na připravenost členských států a prohloubení vzájemné spolupráce pro případ nouze. Aktivně se zasluhují o vývoj nových zbraňových systémů a postupů. Funkci tohoto integračního procesu do jisté míry zastihuje členství Dánska, Norska a Islandu v širším a více významném projektu Severoatlantické aliance (NORDEFECO 2020: 6).

4.4. Zapojení států Severní Evropy do dalších integračních projektů

Kromě integračních procesů, které jsou pod záštitou Severské rady, Severské rady ministrů nebo jsou spjaté s bezpečností, nalezneme v transnacionálním regionu i další integrační projekty. Jedním z příkladů je Severský kulturní fond, který byť je spojován se Severskou radou ministrů, tak se jedná o samostatný orgán a jeho fungování začalo v roce 1956. Tento integrační projekt poskytuje podporu kulturním projektům napříč členskými státy. Zaměřuje se na propagaci, sponzoring a distribuci kulturních děl, která jsou vytvářena v transnacionálním regionu Severní Evropy (Nordisk Kulturfond, nedatováno). Dalším integračním projektem je propojení severských univerzit a vzdělání celkově. Poměrně nový projekt, který má usnadnit spolupráci významných univerzit regionu začal v roce 2016. Jeho cílem je dosažení společných vědeckých výsledků a podpory vzdělání obyvatel (Nordforks, nedatováno).

Transnacionální region Severní Evropy je integračně vyspělým celkem. Severská rada a Severská rada ministrů představuje fungující politickou spolupráci již 70 let a dokazuje důležitost mezinárodní spolupráce. Samozřejmě nalezneme i sporné aspekty této spolupráce, ale v celkovém měřítku se jedná o úspěšný integrační projekt, u kterého můžeme pozorovat vysokou úroveň institucionalizace a významu. Schopnost severských států koordinovat i ekonomické prvky spolupráce je dalším přínosem pro rozvoj regionu. V současnosti je velmi dobře patrné prolínání regionálních integračních projektů se státy, ke kterým má Severní Evropa bližší vztahy na základě historických, kulturních nebo společenských hodnot. Propojenost Severní Evropy se státy Pobaltských republik je v tomto směru nejzřetelnější, především na základě pozorovatelských mandátů v rámci Severské rady a dalších integračních projektů. Ovšem nutno podotknout, že státy transnacionálního regionu Severní Evropy jsou zapojeny i do širších a v mnoha ohledech významnějších projektů než pouze do vlastních regionálních. Pokud vynecháme Organizaci spojených národů, Mezinárodní měnový fond nebo Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, kde jsou začleněny všechny státy Severní Evropy, tak hlavní rozdílnost nalezneme na úrovni Evropské unie a

Severoatlantické aliance. Zatímco Dánsko, Finsko a Švédsko jsou zapojeny do Evropské unie, tak Norsko a Island si od tohoto evropského integračního procesu udržuje odstup. V NATO naopak spolupracuje Dánsko, Norsko a Island. Z tohoto důvodu vidím důležitost pro udržení politických a bezpečnostních integračních projektů v transnacionálním regionu Severní Evropy, kde jsou členské státy schopny spolupracovat i přes nezapojení se do světových integračních procesů. Zřetelným výstupem spolupráce severských zemí je severský sociální model, vysoká životní úroveň, ale i mír a stabilita regionu.

4.4.1. Evropská unie

Členské státy transnacionálního regionu Severní Evropy nespolupracují jen mezi sebou, ale přirozeně se zapojují do integračních projektů i mimo svůj region. Vzhledem k tomu, že se jedná o transnacionální region v rámci panregionu Evropy, tak se jako nejpřijatelnější integrační projekt zdá Evropská unie, která dominuje integračním projektům Evropy. Ovšem všechny státy transnacionálního regionu Severní Evropy jsou členy tohoto projektu. Ze severských států jsou členy EU pouze Dánsko, Švédsko a Finsko.

Jako první se k projektu EU připojilo Dánsko 1. ledna 1973 a do Schengenského prostoru vstoupilo v roce 2001. Dánské členství je vztaženo pouze na Dánsko, bez Grónska a Faerských ostrovů, které jsou tak vyjmuty z integrace EU (EU, nedatováno a). Dánsku se podařilo vyjednat čtyři výjimky v rámci fungování a principů EU. Dánsko se nezapojí do měnové unie EU (nepřijme Euro), dánské vojenské jednotky se nebudou podílet na bezpečnostních operacích EU, Dánsko prosazuje vlastní právní řád na úkor evropského a poslední výjimka je již nadbytečnou nicméně historicky platnou, Dánsko hlasovalo proti návrhu evropského občanství na úkor státního občanství. Tato výjimka se stala nadbytečnou díky obsahu Amsterodamské smlouvy z roku 1997 (Folketinget, 2021).

Dalším členským státem EU je Finsko. Tento stát se připojil k projektu v roce 1995 a je součástí Schengenského prostoru a Měnové unie (EU, nedatováno b).

Finsko, které se pohybuje na hranici sféry vlivu Evropy a Ruska si vstupem do EU slibovalo nejen zajištění vlastní bezpečnosti, ale především vzestup své pozice v rámci mezinárodního systému. Díky členství se Finsku podařilo prosadit na evropském trhu a rozvíjet svou ekonomiku (Iso-Marku 2016: 1). Finsku se tímto krokem podařilo částečně vymanit z prostoru neutrality, který si udržovalo po dobu Studené války, byť se aktivně nezapojilo do bezpečnostních projektů.

Jako posledním členským státem EU ze Severní Evropy je Švédsko. Švédsko přistoupilo k tomuto integračnímu projektu stejně jako Finsko v roce 1995, ale na rozdíl od Finska je pouze členem Schengenského prostoru a do Měnové unie zatím nevstoupilo, byť nemá vyjednané výjimky jako Dánsko (EU, nedatováno c). Ve Švédsku proběhlo v roce 2003 referendum o vstupu do Měnové unie EU, ale většina hlasů byla proti. V současné době Švédsko o přijetí eura neusiluje a nenaplnuje kritéria vyhlášená EU pro přijetí měny. Nutno podotknout, že v této otázce spíše švédská vláda nechce kritéria dohánět a je spokojena se stavem národní měny (Sveriges Riksdag 2021: 3).

V případě této práce není nutné zabíhat do podrobných funkcí Evropské unie, a proto pouze zmíním, že členské státy Severní Evropy jsou zastoupeny v Evropském parlamentu, Evropské komisi, Evropské radě a dalších strukturách projektu. Členstvím v těchto strukturách jsou schopny koordinovat spolupráci s dalšími evropskými státy a rozvíjet tak úroveň transnacionálního regionu Severní Evropy. Speciální postavení v rámci EU má Norsko a Island. Oba státy nejsou formálně členy EU, ale díky provázanosti Severní Evropy jsou schopny skrze Severskou radu a Severskou radu ministrů přednést své postřehy Dánsku, Švédsku a Finsku, které následovně mohou, v případě shody, tyto postřehy prosazovat i na úrovni EU. Přestože se Norsko neintegrovalo do EU, tak spolu s Islandem jsou také členy Schengenského prostoru, který zajišťuje volný přechod zboží a osob přes hranice států v Schengenském prostoru. Norsko vstoupilo do tohoto projektu v roce 2001 a zahrnuje pouze ostrov Jan Mayen, Špicberky do Schengenského prostoru zahrnuty nejsou (Mission of Norway to EU, 2017). V tomto případě je zcela patrná provázanost Severní Evropy s kontinentální částí a prosazování stejných ekonomických a občanských hodnot.

Mezi současnými aktivitami Severské rady můžeme zaznamenat navázání oficiálních styků s Evropskou unií z února 2022. Během prvního setkání v Helsinkách došlo k rozhovorům v otázkách kyberbezpečnosti, životního prostředí nebo demokracie. Obě strany se dohodly na pořádání pravidelných setkání minimálně jednou ročně. Severská rada také zřídila své zastoupení v Bruselu prostřednictvím nové administrativní sekce, která se bude věnovat otázkám spolupráce Severské rady a EU (Nordic Co-operation, 2022 d).

4.4.2. Severoatlantická aliance

Jak již bylo zmíněno u společných integračních projektů Severní Evropy, tak pro severské státy je otázka bezpečnosti a míru klíčová. V tomto směru se proto nabízí spolupráce v rámci NATO. K projektu NATO mají severské státy svým geografickým, ale i historickým postavením těsné vazby. Nicméně otázka členství v tomto projektu je složitá především u Finska a Švédska. Severská spolupráce v rámci projektu NORDEFECO spojuje ideály severských států v otázkách bezpečnosti a výzkumu míru. Na úrovni světových integračních projektů se jedná o regionální projekt bez širšího dosahu. Proto se nabízí spolupráce se Severoatlantickou aliancí, která hájí podobné principy jako severské státy a díky užším vazbám na státy Západní Evropy se vyskytuje otázka, zdali se zapojit i do projektu NATO. Severské státy postupovaly rozdílně. Některé státy se staly členy projektu, jiné nemohly nebo nechtěly.

Pro vstup do NATO se rozhodlo Dánsko spolu s Islandem a Norsko. Zatímco Finsko a Švédsko se přímo nezapojují do tohoto projektu (NATO, 2020). Hlavní otázkou současnosti, i v souvislosti s nastalou situací na Ukrajině, je zapojení Finska do projektu NATO. Finsko se po konci 2. světové války ocitlo na rozhraní dvou bloků vlivu a zvolilo postup neutrality. Neutralita byla založena na Finsko-Sovětské dohodě z roku 1948. Ostatní státy Severní Evropy měly více možností, a proto ve stejném roce proběhla mezi Švédskem, Dánskem a Norskem jednání o bezpečnosti. Zatímco Dánsko a Norsko se rozhodly pro zapojení do vznikajícího projektu NATO. Švédsko zvolilo postoj nezasahování (Herolf 2006: 68).

Zapojení do projektu je pro členské státy důležitým krokem pro zajištění vlastní bezpečnosti, popřípadě zajištění bezpečnosti celého transnacionálního regionu. V současnosti je důležitý vývoj vztahů mezi integračním projektem NATO, Švédskem a Finskem. Švédsko patří mezi partnery NATO. Vzájemně probíhají diskuse o otázkách bezpečnosti, vývoje zbraňových technologií nebo vojenská cvičení. Švédská vojska se dokonce účastní mírových misí vyslaných NATO. Prvním takovým počinem byla švédská angažovanost v Bosně a Hercegovině v roce 1995. Společným tématem Švédska a NATO je především bezpečnost v oblasti Baltského moře a aktivity Ruska v tomto prostoru (NATO, 2021 a). V podobných oblastech probíhá spolupráce s Finskem, které je především v otázkách ruských aktivit vystaveno přímému ohrožení (NATO, 2021 b).

Úzká spolupráce mezi severskými státy, ať už jako členové integračního projektu nebo pouze jako partneři, a NATO je v současné době hlavním bodem bezpečnostní politiky Severní Evropy. Fakt, zdali se Finsko nebo Švédsko v nadcházející době stane členem NATO je diskutabilní. Ruský postoj k rozšiřování NATO ke hranicím Ruska je považován za téměř nepřátelský, z tohoto důvodu může být začlenění Finska velmi komplikované a ani současná společenská nálada nemusí stačit k dokončení procesu přijetí, byť jednání mezi finskými představiteli a současným generálním tajemníkem NATO Jensem Stoltenbergem, který je norským představitelem, začala. Postavená norského představitele také do jisté míry vyjadřuje význam severských států v rámci projektu NATO. Z pohledu rusko-finských vztahů a pozic států je případné připojení Švédska realističtější než u Finska. Z pohledu Severní Evropy je důležité ve spolupráci s NATO i nadále pokračovat. Snahy o připojení Finska a Švédska jsou v současné době s ohledem na válku na Ukrajině realističtější než dříve a uskutečňují se aktivní jednání o přistoupení těchto států do integračního projektu Severoatlantické aliance.

4.5. Překážky integračních procesů v Severní Evropě

Mezinárodní spolupráce a členství v mezinárodních organizacích je z většiny případů výhodné pro členský stát, ale je nutné podotknout, že v rámci integračních projektů může docházet k obecné shodě ostatních členských států v otázce, která je daným státem vnímána jinak. V tomto případě dochází k rozporům mezi politikou vnitřní a politikou zahraniční v rámci organizací spolupráce. Na druhou stranu je patrné, že integrační projekty a zapojení do nich není vždy vítaným krokem u naprosté většiny obyvatel státu, byť se může o členství v integračním procesu hlasovat v rámci občanského referenda. Tato skutečnost vede k zakládání politických stran, které se pokoušejí prosadit vystoupení z integračních procesů a rozšiřování tématiky, že samostatně lze spravovat stát efektivněji. V uplynulých letech ovšem vstoupil do efektivity integračních projektů faktor, který ve velké míře vedl k narušení mezinárodní spolupráce a omezení se na vypořádání s nastalou situací ve vlastním státě. Tímto těžko předvídatelným faktorem byla a do jisté míry stále je pandemie COVID-19. Situace ohledně této pandemie se proměnlivě zlepšuje a zhoršuje již více než dva roky, a proto je zcela pochopitelné, že měla dopad i na funkční integrační projekty Severní Evropy.

První překážkou pro naprostou efektivitu severské spolupráce je pozice autonomních oblastí Dánska a Finska. Přestože Grónsko, Faerské ostrovy i Alandské mají uděleny výjimky v rámci státních správ, tak na úrovni severské integrace bylo jejich postavení dlouhý čas přehlíženo. V současnosti se již podařilo zajistit proporční zastoupení v delegacích států do Severské rady, ale některé požadavky jako například plné členství jsou stále nenaplněny. I přes zajištění dvou mandátních pozic v Severské radě a Severské radě ministrů se stále nejedná o rovnocenné postavení vůči ostatním státům. Snaha o změnu postavení v rámci Severských rad vyústila v roce 2005, kdy Faerské ostrovy požádaly o zrovnoprávnění autonomních oblastí, ale tato snaha nebyla akceptována. Nicméně na základě zvyšující se aktivity a požadavků o plné členství byla schválena přímá účast autonomních oblastí v Severské radě a Severské radě Evropy. Došlo

k vylepšení pozice Grónska, Faerských ostrovů a Alandských ostrovů, ale jejich přání nebyla plně vyslyšena (Kurki-Suonio, 2022). Tento stav asi není momentálně řešitelný, dokud se nejedná o nezávislé státy, protože správně stále spadají pod Dánsko nebo Finsko, byť v rámci samosprávy mají výrazně rozšířené možnosti samostatnosti.

Další překážkou z posledních let je pandemie COVID-19, která donutila státy Severní Evropy (a nejen je) upřednostnit národní bezpečnost před integrací. Především ochrana zdraví obyvatel byla přednější než severská integrace. Došlo k uzavření státních hranic a omezení přeshraniční spolupráce, což tím pádem vedlo především k ekonomickým ztrátám. Přestože se lídři severských států pokoušeli o společnou koordinaci epidemiologických opatření, nákupů ochranných pomůcek a distribuci očkování, tak bylo stále více patrné odlišné vypořádání se s nastalou situací na úrovni států (Sefton, 2020).

5. Závěr

V rámci této bakalářské práce jsem představil vymezení transnacionálního regionu Severní Evropy a představil jednotlivé státy, které do tohoto regionu řadím. Dále jsem se věnoval hlavním jednotícím prvkům, které z mého pohledu vedou k usnadnění navazování přeshraniční spolupráce a vytváření integračních projektů v regionu. V následující kapitole jsem se věnoval historickým integračním projektům, především z důvodu poukázání na fakt, že transnacionální region Severní Evropy procházel mocenskými změnami, které s sebou přinášely možnosti vytváření prvních integračních procesů v regionu. A také, aby bylo zřejmé, na jakém základě byly současné integrační projekty postaveny. V hlavní části bakalářské práce jsem se věnoval současným významným integračním projektům v regionu, které jsou hlavní hybnou silou pro institucionalizaci regionu, ale také současným problémům v regionu. Zapojení států Severní Evropy do integračních procesů můžeme rozdělit na dva typy, prvním typem jsou integrační projekty, které se zaměřují pouze na území transnacionálního regionu Severní Evropy a jeho nejbližší okolí a druhým typem jsou rozsáhlejší integračních projekty, ať už evropské nebo světové.

Transnacionální region Severní Evropy nám představuje velmi silně institucionalizovaný prostor, ve kterém se všechny členské státy snaží aktivně podílet na široké škále oborů spolupráce. Z historického hlediska se jedná o region, kterému není pojem integrace nikterak vzdálený a rozvoji spolupráce se věnuje několik staletí. Z mého pohledu především severská identita, geografická oddělenost od kontinentální Evropy a podobnost států v tomto regionu jsou hlavními důvody, které vedou k efektivnímu vytváření a fungování integračních projektů. Především existence mezivládní a meziparlamentní instituce v podobě Severské rady a Severské rady ministrů je klíčová pro nadcházející spolupráci. Ovšem je nutné si uvědomit, že tyto projekty jsou ovlivňovány větším aktérem na poli mezinárodní spolupráce, tedy Evropskou unií. Členství Dánska, Finska a Švédska v tomto projektu je přímá, ale u Norska a Islandu je situace komplikovanější. Můžeme říct, že regionální projekty jako Severská rada a

Severská rada ministrů představuje silný, funkční a nezávislý integrační projekt, který svým významem přesahuje hranice transnacionálního regionu Severní Evropy. Ano, nejzřetelnější je tento fakt pozorovatelný ve spolupráci s Pobaltskými republikami, ale i svým druhotným významem, kterým je možnost diskuse členských a nečlenských států Evropské unie a jejíž výsledek je následně prezentován v dominantním integračním projektu Evropy, Evropské unii. Z mého pohledu je velmi důležité mít vlastní integrační projekt v regionu, který je schopen reagovat na místní problémy, vize a cíle a není svázán nadbytečnou byrokracií a množstvím aktérů, které mohou bránit v efektivnímu řešení nastalých situací. Na druhou stranu pouze v současné situaci můžeme spekulovat nad vývojem druhého integračního projektu, kterým je NORDEFSCO. Vzhledem k aktuálnímu tématu vstupu Finska a Švédska do Severoatlantické aliance je možné, že tento projekt bude do jisté míry upozaděn, ale pro udržení míru v regionu je stále důležitý. Formálně se sice může změnit status Finska a Švédska, nicméně jejich aktivní spolupráce s NATO již probíhá, a právě z tohoto důvodu si myslím, že NORDEFSCO si i nadále udrží status obranné organizace a členské státy se v tomto projektu budou i nadále aktivně angažovat.

Obecně mohu konstatovat, že historické vazby, ať již dynastické propojení středověkých království nebo projekty typu Skandinávské měnové unie přispěly k institucionalizovanému systému spolupráce v současném transnacionálním regionu Severní Evropy. Dnešní integrační projekty jsou výsledkem mnohaleté praxe navazování užších kontaktů se svými sousedními státy. Z mého pohledu se úroveň institucionalizované Severní Evropy bude i nadále prohlubovat. Ovšem transnacionální region Severní Evropy nejspíše bude muset také koordinovat své zájmy s Evropskou unií a dalšími významnými integračními projekty.

6. Seznam literatury

Bengtsson, Rikard (2020). Nordic Security and Defence Cooperation: Differentiated Integration in Uncertain Times. *Politics and Governance* 8 (4), s. 100-109.

Berg, Roald (2014). Denmark, Norway and Sweden in 1814. *Scandinavian Journal of History* 39 (3), s. 265-286.

Bergman, Michael – Jonung, Lars (2010). Business Cycle Synchronization in Europe Evidence from the Scandinavian Currency Union. *Economic Papers* 402, s. 1-37.

Bordo, Michael – Jonung, Lars (1999). The future of EMU: What does the history of monetary unions tell us? *National bureau of economic research*, s. 1-40.

Centre Group (nedatováno). *More Nordic Integration* (<https://mittengruppen.org/en/our-policies/more-nordic-integration/>, 28. 4. 2022).

Darge, Tor (1999). The history of Norway. *Millenium* 15, s. 1-17.

Denmark.dk (nedatováno a). *Quick Facts About Denmark* (<https://denmark.dk/quick-facts>, 28. 4. 2022).

Denmark.dk (nedatováno b). *Sustainability in Denmark* (<https://denmark.dk/innovation-and-design/sustainability>, 28. 4. 2022).

Etzold, Tobias (2013). *The Case of the Nordic Councils* (Viedeň: IPI).

Etzold, Tobias (2020). The Nordic Council of Ministers: Aspirations for More Political Relevance. *Politics and Governance* 8 (4), s. 11-20.

EU (nedatováno a). *Dánsko* (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/denmark_cs, 28. 4. 2022).

EU (nedatováno b). *Finsko* (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/finland_cs, 28. 4. 2022).

EU (nedatováno c). *Švédsko* (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/sweden_cs, 28. 4. 2022).

Finland.fi (2021). *Finland in facts* (<https://finland.fi/facts-stats-and-info/finland-in-facts-2/>, 28. 4. 2022).

Fobres (2018). *Denmark* (<https://www.forbes.com/places/denmark/?sh=2fb8ebf839ee>, 28. 4. 2022).

Folketinget (2021). *The Danish opt-outs from EU cooperation* (<https://www.thedanishparliament.dk/en/eu-information-centre/the-danish-opt-outs-from-eu-cooperation>, 28. 4. 2022).

Herolf, Gunilla (2006). *The Nordic countries and the EU–NATO relationship: further comments* (Stockholm: SIPRI).

Hnízdo, Bořek (1995). *Mezinárodní perspektivy politických regionů* (Praha: ISE).

Imsen, Steinar (2007). The union of Calmar – Nordic great power or Northern german outpost? In: Ocker, Christopher, *Politics and Reformations: Communities, Politics, Nations, and Empires: Essays in Honor of Thomas A. Brady, Jr.* (Leiden: Brill), s. 472-485.

Iso-Marrku, Tuomas (2016). Finland. *Buildings bridges papers series*, s. 1-7

Kan, Aleksandr Sergejovič (1983). *Dějiny skandinávských zemí* (Praha: Svoboda).

Knudsen, Tim – Rothstein, Bo (1994). State building in Scandinavia. *Comparative Politics* 26 (2), s. 203-220

Krčálová, Zuzana (2010). Skandinávie. In: Cabada, Ladislav – Jurek, Petr a kol., *Mentální mapy, teritorialita a identita v evropském prostředí* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 101-129.

Kurki-Suonio (2022). *The role of the autonomous territories in Nordic cooperation* (<https://nordics.info/show/artikel/the-role-of-the-autonomous-territories-within-formal-nordic-cooperation>, 28. 4. 2022).

Laine, Jussi (2020). Nordic Cooperation. In: Wassenberg – Reitel, *Critical Dictionary on Cross Border Cooperation in Europe* (Brusel: Peter Lang), s. 615-625.

Maarbjerg, John (2000). "Regimen Politicum" and "Regimen Regale": Political Change and Continuity in Denmark and Sweden (c.1450–c.1550). *Scandinavian Studies* 72 (2), s. 141-162.

Mission of the Norway to the EU (2017). *Schengen* (<https://www.norway.no/en/missions/eu/areas-of-cooperation/schengen/>, 28. 4. 2022).

NATO (2020). *Nato member countries* (https://www.nato.int/cps/en/natohq/nato_countries.htm, 28. 4. 2022).

NATO (2021 a). *Relations with Sweden* (https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52535.htm, 28. 4. 2022).

NATO (2021 b). *Relations with Finland* (https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49594.htm, 28. 4. 2022).

NIB (nedatováno a). *About* (<https://www.nib.int/who-we-are/about>, 28. 4. 2022).

NIB (nedatováno b). *Board of Governors* (<https://www.nib.int/who-we-are/about/member-countries-governing-bodies-and-capital/board-of-governors>, 28. 4. 2022).

NIB (nedatováno c). *President* (<https://www.nib.int/who-we-are/about/member-countries-governing-bodies-and-capital/president>, 28. 4. 2022).

NIB (nedatováno d). *Cooperation* (<https://www.nib.int/who-we-are/about/cooperation>, 28. 4. 2022).

NORDEFECO (nedatováno). *About NORDEFECO* (<https://www.nordefco.org/the-basics-about-nordefco>, 28. 4. 2022).

NORDEFECO (2020). *Annual Report* (Kodaň: Dánské ministerstvo obrany).

Nordic Co-operation (2018). *The Helsinki Treaty* (Kodaň: Severská rada ministrů).

Nordic Co-operation (2020 a). *Facts about Finland* (<https://www.norden.org/en/information/facts-about-finland>, 28. 4. 2022).

Nordic Co-operation (2020 b). *Facts about Iceland* (<https://www.norden.org/en/information/facts-about-iceland>, 28. 4. 2022).

Nordic Co-operation (2020 c). *Facts about Norway* (<https://www.norden.org/en/information/facts-about-norway>, 28. 4. 2022).

Nordic Co-operation (2020 d). *Facts about Sweden* (<https://www.norden.org/en/information/facts-about-sweden>, 28. 4. 2022).

Nordic Co-operation (2021). *Erkki Tuomioja elected as the new President of the Nordic Council* (<https://www.norden.org/en/news/erkki-tuomioja-elected-new-president-nordic-council>, 28. 4. 2022).

Nordic Co-operation (2022 a). *The history of the Nordic Council* (<https://www.norden.org/en/information/history-nordic-council>, 28. 4. 2022).

Nordic Co-operation (2022 b). *Members of the Nordic Council* (<https://www.norden.org/en/nordic-council-members>, 28. 4. 2022).

Nordic Co-operation (2022 c). *New Nordic-Baltic co-operation agreement puts spotlight on Ukraine* (<https://www.norden.org/en/news/new-nordic-baltic-co-operation-agreement-puts-spotlight-ukraine>, 28. 4. 2022).

Nordic Co-operation 2022 d). (Nordic Council and European Parliament hold first formal meeting, 28. 4. 2022).

Nordic Co-operation (nedatováno). *The Nordic Council and international co-operation* (<https://www.norden.org/en/information/nordic-council-and-international-co-operation>, 28. 4. 2022).

Nordic Freedom (nedatováno). *Förslag* (<https://nordiskfrihet.se/medlemsforslag/>, 28. 4. 2022).

NordiskKulturFond (nedatováno). *About us* (<https://www.nordiskkulturfond.org/en/about-us/#AbouttheFund>, 28. 4. 2022).

Nordforks (nedatováno). *Nordic University Hubs* (<https://www.nordforsk.org/programs/nordic-university-hubs>, 28. 4. 2022).

Naxera, Vladimír (2011). Přechodové regiony. In: Cabada, Ladislav – Šanc, David a kol., *Panregiony ve 21. století* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 335-357.

Ruge, Nicolai (2016). *Regional Cooperation of the Nordic Countries, Past, Present and Future Challenges*. (Kuala Lumpur: Asia-Europe Institute).

Sands, Tracey R. (2008). Saints and Politics During the Kalmar Union Period: The Case of Saint Margaret in Tensta. *Scandinavian Studies* 80 (2), s. 141-166.

Saxi, Lunde Hakon (2019). The rise, fall and resurgence of Nordic defence cooperation. *International Affairs* 95 (3), s. 659-680.

Sefton, Theresa (2020). *Tensions in Nordic Cooperation* (<https://blogs.prio.org/2020/11/tensions-in-nordic-cooperation/>, 28. 4. 2022).

Sveriges Riksdag (2021). *Sweden in the EU* (Stockholm: Severiges Riksdag).

Sweden.se (2021 a). *Here are some need-to-know facts about Sweden* (<https://sweden.se/life/society/key-facts-about-sweden>, 28. 4. 2022).

Sweden.se (2021 b). *Ice Age, Iron Age, IT Age. This is your quick guide to the history of Sweden*. (<https://sweden.se/culture/history/history-of-sweden>, 28. 4. 2022).

Viturka, Milan – Řehák, Stanislav – Vančura, Michal (2004). *Regionální geografie Evropy a ČR* (Brno: Masarykova univerzita v Brně).

7. Resumé

The work is focused on the transnational region of Northern Europe and the manifestations of integration projects in this region. In this work I deal with the definition of the transnational region of Northern Europe, the historical integration processes and the circumstances that influenced them. The main part of the work is devoted to the presentation and analysis of the current involvement of Northern European countries in integration processes. I present the main integration projects, which are focused primarily on the territory of Northern Europe, as well as the involvement of the Nordic states in broader integration structures within the European and world system.